

MOKOMOJI PRIEMONĖ NR. 8

Nirha Efendić – likusi gyva po Srebrenicos žudynių, Bosnija

„Kai buvo vykdomas genocidas, mano buvo 15. Serbijos kareiviams užėmus Srebrenicą, mes pabėgome slėptis į Potočarą. JT bazė buvo perpildyta. Todėl pasislėpėme netoliese esančioje gamykloje. Mano tėvas ir brolis išskubėjo prisijungti prie kolonos, bet jiems nepavyko pasivyti vyrų, kurie jau buvo išėję. Vėliau aš sužinojau, kad Serbijos kariuomenė juos sugavo kalvose, juosiančiose Srebrenicą.

Tuo metu mes su mama tris dienas praleidome neveikiančioje gamykloje su tūkstančiais kitų moterų ir vaikų. Neturėjome nei maisto, nei vandens. Ketvirtą dieną serbų kariai mus nuvedė į autobusus ir sunkvežimius, kurie vėliau važiavo laisvosios zonos kryptimi. Kelionė, kuri paprastai trunka ne ilgiau kaip valandą, užtruko keturias nesibaigiančias valandas paprasčiausiai dėl to, kad reikėjo pervežti daugybę moterų ir vaikų.

Išsekusi ir smarkiai karščiuodama visiškai nesuvokiau, kas šalia manęs vyksta. Kai atvykome į laisvąją zoną, aiškiai prisimenu, kaip girdėjau nuo upės sklindančius riksmus. Bet taip ir neatsisukau pažiūrėti, kas ten vyko. Paprasčiausiai norėjau eiti pirmyn, kuo toliau nuo tos sumaišties ir ore tvyrančio mirties tvaiko. Dar ir šiandien tebegirdžiu tuos riksmus.

Praėjus mėnesiui gavome naujienų apie mano tėvą. Su keliais kitais vyrais jis kurį laiką buvo laikomas angare Kravicoje ir vėliau nužudytas. Jo palaikai buvo rasti masinėje kapavietėje Srebrenicoje ir galutinai identifikuoti 2002 m., o mes jį palaidojome 2004 m. Po ketverių metų sulaukėme žinių apie mano brolių. Mažesnėse masinėse kapavietėse buvo rasta tik dalis jo palaikų. Jis buvo nužudytas Zvornike likus 19 dienų iki jo 20-ojo gimtadienio.

Kol konfliktas baigėsi, aš spėjau suaugti. Mano šeima buvo tiesiog perskelta per pusę – tėvas ir brolis atplėšti nuo mūsų žiauriausiu būdu. Nepaisant visko, aš supratau, kad gyvenimas turi tęstis toliau. Mama mane užrašė į mokyklą Zagrebe, Kroatijoje, o pati kaip pabėgėlė išvyko į Vokietiją.

Baigusi vidurinę mokyklą, su mama grįžau į Bosniją. Kol baigiau studijas, Sarajeve nuomojomės butą, o paskui mama sugrįžo į Srebrenicą. Visada žinojau, kad ji ten sugrįš. Ji tiki teisingumu ir nori kovoti už tai, kas jai teisėtai priklausė ar priklauso – už savo namus. Todėl aš buvau tvirtai pasiryžusi ją palaikyti. Bet pati pasirinkau gyvenimą Sarajeve. Ištekėjau, susilaukiau vaikų ir mėginau gyventi toliau. Bet karo ir ypač genocido šmėkla mane vis dar tebepersekioja. Tokia patirtis taip išgaudina

EUROPOS ISTORIJOS NAMAI

žmogų, kad to nejmanoma išreikšti žodžiais. Jei tik turiu galimybę, visad sugrįžtu į Srebrenicą. Ne tik dėl mamos, bet ir dėl savęs pačios. Tarsi tie sugrįžimai dabar būtų būdas rasti nusiramimą tarp visų tų sumaišties, kraujo ir siaubo ženklais pažymėtų prisiminimų.

Meldžiوسي, kad mano trys vaikai išaugtų geri ir tolerantiški žmonės. Noriu išmokyti juos nuolat suvokti tai, kas juos supa, ir stengtis priimti išmintingus sprendimus. Aš noriu jiems papasakoti apie praeitį, kad jie galėtų iš jos pasimokyti ir kad žinotų savo šalies istoriją. Bet dabar aš noriu, kad jie paprasčiausiai džiaugtųsi laiminga ir nerūpestinga vaikyste, kad jaustųsi saugūs ir ramūs savo namuose.“

Šaltinis: [Prisimenant Srebrenicą](#)

Išlikusi gyva po Ruandos genocido iš naujo perrašau savo istoriją - Nina Iliza

„Jau ir vėl tuoj bus balandis.

Mano „Facebook“ laiko juosta greit užsipildys pranešimais apie tai, kad žmonės pakeitė savo profilio paveikslėlius į Ruandos genocido memorialo ar šiaip vienos žvakutės nuotraukas ir atnaujino savo būseną žodžiais „never forget“ (niekada nepamiršk). Daugeliui žmonių balandžio mėnuo – tai Ruandos genocido minėjimo mėnuo. Mėnuo, kai galima atiduoti atminimo pagarbą tiems, kurie prarado savo gyvybes. Tačiau man balandis dar vienas mėnuo, kai stengiuosi gyventi neprisimindama genocido. Ir tą mėnesį man nuolat primenama, kad aš turėčiau niekada nepamiršti to, ką labiausiai norėčiau pamiršti.

1994 m. buvo nužudyta mano mama. Aš stovėjau šalia jos, kai ji maldavo kareivių jos pasigailėti ir palikti gyvą, tiesdama rankas į mane ir bandydama parodyti, kad aš be jos neišgyvensiu, kad dėl manęs jie turėtų jos pasigailėti. Prabėgo dvidešimt metų, ir tai yra pats ryškiausias mano prisiminimas apie mamą. Praėjo dvidešimt metų, bet man vis dar sunku su tuo susitaikyti. Kai prisiverčiu atsisėsti ir pagalvoti apie tai, tampa ta maža mergaitė, kurią atplėšė nuo maldaujančios motinos. Tiek daug netekčių patyriau tą balandį – mano brolių nužudė tą pačią dieną kaip ir mano mamą, mano seneliai ir kiti giminaičiai taip pat buvo nužudyti. Taigi, kai išgirstu žodžius „niekada nepamiršk“, pagalvoju: „Kaip aš galėčiau?“

Man visad atrodo, kad balandis yra tas mėnuo, kai žmonės prisimena, kad reikia mane užjausti dėl to, ką aš patiriu ištisus metus. Kitą mėnesį pradėsite girdėti daugiau kalbų apie tokius filmus kaip „Ruandos viešbutis“ ir „Kartą balandį“. Žodžio „Ruanda“ bus dažniau ieškoma „Google“ paieškos sistemoje ir 30 dienų bus daugiau kalbama apie Tūkstančio kalvų šalį. Pavydžiu tiems, kurie gali vos 30 dienų prisiminti genocidą, kuriems reikia priminti žodžius „niekada nepamiršk“. Aš pavydžiu tiems, kurie turi skaityti knygas, kad sužinotų, kas įvyko. Pavydžiu tiems, kurie 11 mėnesių per metus negyvena nuolat galvodami apie genocidą. Prabėgo 20 metų ir man dar vis tiek sunku dalyvauti atminimo ceremonijose. Ir man atrodo, kad absurdiška internete rašyti ar šiaip sakyti „niekada nepamiršk“, nes prisiminimai yra beprotiškai skausmingi.

Bet aš galiausiai supratau, kad tiesos pripažinimas yra pirmas žingsnis susitaikymo su ja link. Širdgėlos slėpimas pastaruosius 20 metų nieko nedavė. Aš negaliu leisti, kad mano istorijos skausmas taptų mano ateities skausmu. Manau, kad man tiesiog būtina rasti būdą perrašyti savo istoriją, kad aš, tokia, kokia esu dabar, galėčiau pradėti sveikti. Aš nusprendžiau perrašyti savo mamos netektį kaip man pačiai ir mano šaliai skirtos vilties paieškų kelią. [...]

Šaltinis: [Nina Iliza, Huffington Post, 2014 03 23](#)